

KATARIINA
VUORI

*Pinnan
alle*

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Otavan Kirjasäätiö on tukenut kirjailijan työskentelyä.

© Katariina Vuori ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-50976-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

”Kuin kuuluu tapaturma min aiwon kertoa,
taas wienyt surun surma on monta uhria.
Tää kuuluu Warjakasta aina Oulun Salosta,
ja uhrein määrä on yksikolmatta.”

Mikko Hakkon ”Surulaulu” Varjakassa
tapahtuneesta tapaturmasta.

Arkeologi Armi Komulainen seiso i lemmikkiruokahyllyn katveessa ja seurasi viereisellä käytävällä käynnissä olevaa pienoisdraamaa. Nainen ja mies olivat jääneet parkkiin. Mies oli pitkän jahkailun jälkeen valikoinut hyllyltä perunalastupussin ja katsoi nyt naista kysyvästi. Nainen nyökkäsi haparoiden.

Tilanne oli kutkuttava. Armi oli havainnut pariskunnan puolta tuntia aiemmin hedelmä- ja vihannesosastolla. Hän oli tehnyt ruokakaupoissa vuosikausien ajan epävirallisia, räävittömästä uteliaisuudesta ja kirpeästä surusta sysäyksensä saavia etnografisia tutkimuksia, ja yksi puolihuolimaton silmäys oli riittänyt kertomaan, että siinä pottulaarien äärellä oli toisiinsa vastikään tutustunut kaksikko, ensimmäisellä tai korkeintaan toisella, nopeasti kiusallisiin mittasuhteisiin äityneellä kauppareissulla.

Oli päivän selvää, ettei nainen pitänyt miehen valitsemasta sipsimausta, jota pakkauksen kyljessä kuvailtiin tulenlieskoilla. Mies seiso pussi kädessä, ei pannut sitä ostoskoriin eikä takaisin hyllyyn, vaan yritti hartiat jäykkinä tulkita naisen kehonkieltä parhaansa mukaan.

Armi oli nähnyt lukemattomat määrät tuorepariskuntia. Oli kömpelöitä ja arastelevia, kilttejä ja herttaisia, ja sitten oli karnevalistisia hulmuja, jotka puhua pulputtivat lakkaamatta, etsivät yhteistä aallonpituutta, kaikuluotasivat vietteleviä syvänteitä

ja maatutkasivat uhkarohkeasti vielä tuntemattoman ihmismantereen pinnanalaisia ajatusmuotoja ja päänäpintymisiä. Jotkut pitelivät kiinni kurkusta tai munakoisosta matkien pornoleffoista poimittuja rivoja elkeitä, testasivat viehätysvoimaansa ja uuden vastaparin eroottista sietokykyä. Armi oli ollut satojen ruokakauppaperformanssien yleisönä ja nähnyt enemmän tai vähemmän onnistuneita toteutuksia, joilla haluttiin vakuuttaa paitsi tuo toinen, myös oma itsensä siitä, että tässä oli täydellinen osuma, että nämä makunystyrät olivat kuin luotu toisilleen.

Mutta tämä sipsipussipari: he olivat passiivisia ja kyllästyneitä. Hylly hyllyltä he olivat loitonneet toisistaan kuin vulkaanisesta koomasta heräävät mannerlaatat.

Koska Armi oli varjostanut pariskuntaa useita kymmeniä hyllymetrejä, hän tiesi korin sisällön ja sen, että jokainen sinne kelpuutettu tuote oli kaikkea muuta kuin jännittävää, kulinaristista esileikkiä. Yhteiseen ostoskoriin päätyneet päärynät ja tortilla-ainekset olivat tulleet valituiksi nihkeästi ja silkalla hakuammunnalla. Oli nähty koko joukko etanamaisen tahmeita pysähdyksiä, joilla mies oli ehdottanut, nainen oli epäröinyt, ja mies oli joko korittanut tai hyllyttänyt tuotteen.

Jos joku löytäisi sadan vuoden päästä noiden kahden roskapussit ja päättäisi tutustua niihin arkeologisena tutkimusaineistona, tämä päivä näkyisi anomaliana, äkillisenä muutoksena: tutun ja tavanomaisen sijaan kuvioon oli ilmestynyt uusia tuotteita, uudenlaista biojätettä, epätyypillinen juustopakkaus. Vierias valloittaja oli tullut ja sekoittanut rutiinit. Sadan vuoden päästä tiedettäisiin, jäikö tämä kahden kulttuurin yhteentörmäys pysyväksi, vai oliko se pelkästään ohimenevä häiriöpiikki. Ja mitä muuta romanssi jättäisi jälkeensä? Kukkakauppiaan ruusunmyyntiä, työntämän pienen muovisen tuttipullon? Ensimmäisen ja viimeisen kerran lantiolle kiristetyt sukkanauhat? Kynttilästeariinia,

mansikankantoja ja kultaiset, kaiverretut sormukset? Kyynelten sulattamia nenäliinoja?

Armi laski ostoskorinsa ja oikoi sormiaan: kahdeksan tarjouskahvipakettia oli ladottu kivijalaksi arkiruokien alle. Homma ei edennyt. Kuinka epänormaalia, Armi mietti. Kivikauden parisunnat tuskin jäivät peuran tai pupun nähdessään miettimään ja jahkailemaan, otetaanko se vai ei. Siinä ei ehditty kissaa sanoa, kun nuoli ampaisi matkaan.

Hypersupermarkettien valinnanvara teki nykyaikaisesta parinmuodostuksesta yhtä helvettiä.

Mies vaihtoi painoa jalalta toiselle ja puristi sipsipussia omistajan elkein. Nainen mutristi suutaan. Sano se, Armi komensi mielessään, sano, ettet sinä halua sitä. Sano heipparallaa.

Yhtäkkiä nainen käännähti ja tuijotti Armia silmiin. Armi kiskaisi itsensä hyllyn suojaan. Hän painoi käden suulleen, tuijotti edessään olevia possunkorvia ja yritti pidätellä naurua. Sitten kylmä rintama pyyhkäisi häntäluusta niskan juureen: naisen tilalahan olisi voinut olla hän itse ja miehen roolissa olisi Markku, ja joku voisi kytätä heitäkin kissanhiekalta haisevassa hyllyvälissä. Huvittelisi sillä, kuinka he räpiköivät ja kiemurtelivat neitsytkauppatkallaan.

Markku. Kahluusilmäinen, kiharatukkainen metsuri, joka voisi jonakin päivänä näkyä kummallisena poikkeamana Armin roskaämpäriissä.

Terwahovi-museon johtaja Reetta Puumalainen liikkui kuin pieni hilleri, kimpoili varpaisillaan sinne tänne. Hän odotti malttamattomasti, että arkeologi Kaisa Tervo saisi kaadettua kaimille kahvit, pidätti ilmaa suussaan posket räjähtämäisillään. Kun Kaisa viimein rauhoittui omalle paikalleen, Reetta paukautti kämmenensä yhteen ja päästi innostuneen karjahduksen.

”Nyt on jymyjuttu! Mulle soitti semmoinen kempeläinen yritys. Ne tutkii paranormaaleja ilmiöitä, niillä on ollut tv-juttuja ja muuta. Ne käy paikoissa, joissa on ollut kummitusaktiviteetteja. Ihmiset on ilmoittanut oudoista äänistä ja tuntemuksista, tiiätte mitä tarkoitan, semmoista selittämätöntä. Ne oli käyneet Varjakan saaren konttorirakennuksessa, ja saaneet sieltä viboja”, Reetta selosti ja heilui.

Armi ja Kaisa katsoivat toisiaan ja purskahtivat nauruun.

”Olivat saaneet viboja ja soittivat museoon?” Kaisa varmisti ja näytti peukkuaan. ”Eepistä.”

Reetta sohi kädellään ilmaa, huitoi ja suhisi.

”Rouvat on hyvät ja kuuntelee loppuun asti.”

Reetta sekosi hetkeksi ajatustensa kanssa. Hän poimi pöydältä muistivihkonsa ja alkoi selaila sitä.

Rouvat, Armi ajatteli ja imeskeli koukeroista, kullankeltaista sanaa suussaan. Markun ilmiintymisen myötä hän oli ponkaissut

kastissa pykälän ylöspäin, tasavertaisemmaksi Kaisan ja muiden normaaleiden keski-ikäisten kanssa. Hän ei ollutkaan enää pelkkä naisjäjä, elokuvasalissa yksin karkkipussiaan rapisteleva luimui-lija, tai kompuroinnin seurauksena päivystykseen viety sekavasti käyttäytyvä yli viiskymppinen, jonka läheiseksi oli hätätilojen varalta merkitty Marika, isosisko, johon ei sitten tosipaikan tul-len luultavasti saataisi edes yhteyttä.

Kuinka säälittävää.

Nyt, kummallisten yhteensattumien seurauksena, Armille oli kuin olikin tarjolla avain uuteen ja ihanaan maailmaan. Jos asiat sujuisivat hyvin, hänkin voisi jonain päivänä istua koto-naan tai sen toisen kodissa, miksei yhteisessäkin, ruokapöydän ääressä. Kattolamppu heidän yllään loisi hohtavan kartion, ihon-lämpöisen soputeltan. Siinä istuisi kaksi kokonaista ihmistä, saman pöydän äärellä, rakkaustarinan päähenkilöinä. Hän voisi hyvillä mielin tulla auton kolhaisemaksi ja maata aivotärähtä-neenä yhteispäivystyksen käytäväpaikalla. Desinfointiaineelta ja ihoteipiltä tuoksuva hoitaja kumartuisi hänen ylleen ja sanoisi, että ei hätää, teidän puolisoonne Markkuun on otettu yhteyttä, ja hän on jo tulossa. Ja siinä Markku jo tohelsikin keskellä käytävää takki auki. Vaikka Markku oli ollut tuntemattomasta numerosta tulleen puhelun jälkeen huolesta soikeana, oli hänessä sen verran paljon miestä ja maalaisjärkeä, että hän oli väsännyt äkkiä eväs-leivän ja keittänyt termariin kahvitilkan siltä varalta, että odottelu venyisi tunteihin. Ja taskusta roikkuisi puhelimen laturin johto. Senkin Markku oli kylmähermoisesti etsinyt mukaansa.

Reetta rykäisi ja laski vihkosensa pöydälle.

”Niillä on vehkeet, jotka nappaa näkymätöntä, paranormaalia energiaa. Tai jotakin vastaavaa, en nyt tarkemmin tiedä näistä fysiikan ja kemian asioista. Mutta sen tiedän, että tämä sopii aivan täydellisesti meidän uudistettuun konseptiin.”

Reetan pää huojui kaulan jatkeena erikoista undulaattimaista koreografiaa, josta ei voinut päätellä nyökkäsikö hän vai ravistiko päätään.

”Ajatuksena olisi, että joku teistä menisi niiden mukana Varjakan saarelle, ja selvitetään, löytyykö noille ilmiöille historiallista taustaa, onko siellä oikeesti tapahtunut jotakin kauheeta. Tästä saa mahtavan somespektaakkelin.”

Huoneeseen laskeutui hiljaisuus. Kotvan päästä arkeologinelikko remahti nauruun.

”Kuulostaa ihan yhden Haverisen Tatun heiniltä”, Armi sanoi ja pyyhki hihalla silmäkulmiaan.

Tatu nosti teatraalisen hitaasti kahvikupin huulilleen ja otti kulauksen. Hän katsoi keskittyneesti jonnekin seinän ja katon rajaan kuin olisi miettinyt ehdotusta syvällisesti ja tosissaan. Sitten hän ravisti päätään.

”Elä Armi-rakas unta nää.”

Reetta kopautti rystysillä pöytää.

”Mikä teitä vaivaa? Tämähän on ihan unelmakeikka.”

”Mennä Varjakan saaren konttoriin jahtaamaan kummituksia?” Olli Heikkinen kysyi. ”Milloinkas sen pitäis tapahtua?”

”Ylihuomenna.”

Olli päästi loivan vihellyksen.

”Kuulostaa metkalta, mutta mää oon seuraavat pari viikkoa ihan tupella pyhäinpäivän kekrijuhlien ja parin meleko kiireellisen lausunnon kanssa.”

Ollin vaihtaessa asentoaan Armi tunsi miehen käsivarren pyyhkäisyn olkavarressaan. Mies tuoksui Armin nenään raparperilta ja vanhoilta sanomalehdiltä. Hän nojautui lähemmäksi, teeskenteli oikovansa paidanhelmaansa. Raparperia, sanomalehtiä ja sieniä, ehkä ripaus lakritsirouskua. Lievästi myrkyllinen, ei kannata poimia mukaan.

”Mulla on käet täynnä nukkekotiprojektia ja illat lasten menoja. Henkkahan on matikkakerholaisten kanssa Erasmus-vaihossa”, Kaisa sanoi. Hän kurottautui ottamaan purkista sokeripalan, tähtäsi ja neppasi. Reetta seurasi katseellaan Armia kohti mätelevää kuutiota.

”Armi”, Reetta sanoi, risti kätensä leukansa alle ja hymyili pää kallellaan. ”Mikä sun suhde selittämättömiin ilmiöihin on?”

Armi kaarsi Varjakan venesatamaan ja hölläsi jalkansa kaasupolkimelta. Parkkipaikka oli autio lukuun ottamatta pienen leppäsaarekkeen kupeessa olevaa valkoista kopperoa, josta joskus viikonloppuisin myytiin tuoretta, mereltä pyydettyä levän ja vaahtopäiden tuoksuista kalaa.

Armi veti avaimen virtalukosta ja jäi autoon istumaan. Maannoksesta ja isoista kivenmurikoista kasattujen aallonmurtajien huomassa keinahteli parikymmentä venettä. Syyskuinen, tuhnuisen harmaa päivä mateli viimeisiä hetkiä iltaansa, yksinään liitelevä lokki räkäisi salmen yläpuolella ja tuuli puski männynlatvoja merelle päin.

Armi istui kädet sylissä ja tuijotti salmen toisella puolella olevaa tummasiluettista, vaitonaista saarta. Sankka sekametsä kätki syövereihinsä vuosikymmeniä sitten hiipuneen sahayhdyskunnan tilukset ja rakennukset. Kauempana oikealla Oulun keskustan kupeessa olevien tehtaiden piiput röyhyttivät savujaan, jotka sulautuivat nopeasti matalalla rypeviin pilviin. Linnuntietä keskustaan oli matkaa viitisen kilometriä, autolla nelinkertaisesti.

Armi pyyhkäisi kämmenellään pölyä kojelaudalta ja ajatteli, ettei hän opiskeluaikoinaan olisi unissaankaan uskonut joutuvansa tällaiselle työkeikalle. Hän tuijotti saarta ja se tuijotti häntä takaisin, ja yhtäkkiä salmen ylle ilmestyi vedenpintaa hamuilevaa usvaa, aivan kuin jokin näkymätön ja valtava olisi puhaltanut suustaan höyryä.

Satamaan johtavalta tieltä alkoi kuulua ensin vaimeaa, sitten vähitellen voimistuvaa moottorin huminaa. Armi veti takkinsa vetoketjun kiinni ja nousi autosta. Valkoinen farmari ilmestyi puiden keskeltä. Se lähestyi melkein pelottavan kovaa vauhtia. Sitten kuski pyöräytti rattia kuin onnenpyörää ja parkkeerasi muutaman kymmenen sentin päähän Armin varpaista.

”Sori, että ollaan myöhässä”, toimeliaan oloinen mies sanoi ponkaistessaan kuskin paikalta. ”Mää oon Sami. Ja tuo on mun työpari, Wittaniemen Johanna.”

Armi puristi miehen kättä ja esitteli sitten itsensä naiselle. Hän kalibrooi hetken aikaa kaksikko katseellaan. Energisiä ja ylivireisiä, mutta muutoin päällepäin tolkun oloisia.

”Mikä filis?” Sami kysyi. Hän avasi auton peräkontin ja alkoi nostella sieltä mustia isokokoisia salkkuja, joissa Armi arveli haamuvarinää aistivien vempelien olevan.

Armi hörähti ja vilkaisi saarta. Salmen yllä hetkeä aiemmin leijunut utu oli kadonnut, ja veden pinta oli tyyntynyt viatto-
mana velloviksi mataliksi lakkapäiksi.

”Tää on varmaan älyvapai työkeikka, millä oon ikinä ollu.”

”En yhtään eppäile”, Sami hymähti ja paukautti peräkontin luukun kiinni niin että auto niiasi.

Samu ja Johanna heilauttivat reput selkäänsä ja tarttuivat mustiin laukkuihinsa. Armi otti autosta oman poppanakassinsa, jossa

olivat muistiinpanovälineet, kamera, nauhuri ja termospullollinen kahvia. Mitään sen täsmällisempää hän ei ollut osannut varata omituiselle työkomennukselle.

”Saatiin tuon kapulalossin avain, päästään sillä salmen yli”, Johanna sanoi.

”Mää kai aattelin, että te varmaan levitoitte sinne jollaki yli-luonnollisella energialla”, Armi sanoi ja iski silmää.

”Niin me yleensä tehdäänki, mutta nyt on niin paljon rojua mukana, että ylittyy käsimatkatavaroiden painoraja”, Johanna virnisti.

He lastasivat kassinsa kapulalossiin, isokokoista laituria muistuttavaan vesipeliin. Sami kysyi, saisiko hän laittaa Kummituskomppanian sosiaaliseen mediaan tunnelmakuvaa. Armin nyökättyä mies venytti käsivartensa ja onnistui mahdolluttamaan heidät kaikki ruutuun.

”Saarella ei toimi yhteydet, postaan tän nopiasti”, Sami sanoi, alkoi naputella ja mumista ääneen: ”Komppania matkalla Varjakkaan selvittämään menneisyyden jumeja. Mukana arkeologista osaamista Museo Terwahovista.”

Armin taskussa kilahti, hänet oli merkitty.

Sami ja Johanna tarttuivat kapuloihin ja alkoivat hinata heitä mantereeseen ja saaren väliin viritetyn vaijerin avulla eteenpäin. Lossi liikkui metrin nykäisyllä, kunnes se sai kerättyä vauhtia ja alkoi liukua tasaisemmin.

Armi katsoi kummituskomppanialaisten päättäväisiä ilmeitä. Hän höpötteli niitä näitä, yritti houkutella kaksikon kasvoille hymyn tai ovelan virnistyksen, sopimuksen siitä, että tätä höperöä leikkiä pelattiin samoilla säännöillä.

”Onhan kummitustarinat totta sillä lailla, jos niitä tarkastelee folkloristisesti, suullisena kansanperinteenä”, Armi testasi ja kumartui koskemaan sormillaan vettä. Se kohisi ja läiskyi, kiiti

heidän ohitseen, yritti vetää kättä mukaansa. ”Nehän on semmosta ajanvietettä, nuotiotarinoita.”

Armi tuijotti vettä, joka liukui huimaavana ja vellovana, ja yhtäkkiä hän sukelsi vuosien taakse, vinokattoiseen makuuhuoneeseen. Oli ilta, tai melkein jo yö. He kyyhöttivät sängyssä, kihersivät ja kuiskailivat peiton alla, vaikka piti olla jo nukku-massa. Marika pelotteli Armin pissavahingon partaalle haamu-jutuillaan.

Armi pyyhki sormensa kuivaksi housunlahkeeseen, ja kesti tovin ennen kuin vedenpinnan häikäisemät silmät tarkensivat edessä olevaan saareen. Kummituskertomukset olivat osa ihmisen kasvua ruotuun. Pahat teot punottiin kammottaviksi sepi-telmiksi, oppivatpahan penikat, mikä oli oikein ja mikä väärin ja mitä tuhmuudesta seuraa. Uteliaat räkänokat pysyivät loitolla taloista ja paikoista, joihin heillä ei ollut asiaa. Huonosti kohdeltu tai huolimattomasti viimeiselle matkalle saateltu lähimmäinen tuli tasaamaan tilejä vielä tuonpuoleisestakin. Kummitustarinat muistuttivat menneisyyden pahoista tapahtumista ja tragedioista. Aaveet olivat tehokkaita muistitiedon tallentajia ja välittäjiä, ne saattoi taivuttaa mihin tahansa muotoon.

Armi erotti saarelta jo yksittäisiä puunrunkoja ja niiden väleihin jäävän hämärän.

”Pitääkö aaveita tutkia aina illalla tai yöllä? Onko vuoden-ajalla väliä?” Armi kyseli. ”Musta tuntuu, että kaikissa kummitus-jutuissa on aina pimeä, syksyinen yö, ei oo ikinä helteinen kesä-päivä.”

Sami arveli, että havainnot osuivat pimeään vuodenaikaan ja yöhön siksi, että silloin ihmiset viettivät enemmän aikaa sisällä.

”Pimiässä kun näköaistista ei oo samalla lailla taikaa, niin muut aistit terävöityy. Ollaan valmiita havaitseen ja ehkä hyväk-symäänkin semmosta, mitä ei päivänvalossa noteeraa. Nyt me

ollaan näin illasta liikkeellä lähinnä siksi, että meillä oli molemmilla työpäivä. Muuten se on oikeestaan se ja sama.”

Johanna nyökytteli ja lisäsi, että hän oli kuitenkin mieluummin keikalla illalla tai yöllä.

”Jotenki musta tuntuu, että hämärä tai pimeys luo heille turvaa, ei oo niin paljo ärsyкkeitä eikä maailma tunnu ihan niin modernilta ja monimutkaiselta. Mitä nää sanot arkeologina? Onko maailma yöllä lähempänä menneisyyttä?”

Armin vartalo heijasi kapuloinnin tahdissa. He olivat jo lähempänä saarta kuin mannerta. Mäntyjen yläpuolella naakka-parvi repeytyi ja supistui taas läpättäväksi sumpuksi. Kuin mustia suomuja.

”En oo koskaan miettiny tuota, mutta äkkiseltään tuntuu, että niin vois olla. Päivällä nykyaika näkyy, kuuluu ja haisee, yöllä vähemmän. Ehkä yöllä herää semmoset alkukantaiset vaistot, joihin ihminen on joutunu luottamaan koko evoluution ajan.”

Lossi puski tieltään sysitummaa vettä ja Armi mietti yötä. Kuinka siihen kuuluivat asiat, joita harvemmin tehtiin päivällä, ja jos tehtiin, se tuntui toisenlaiselta. Kuinka esineet ja rakennukset muuttivat luonnettaan pimeässä, kadottivat tarkat rajansa, kuinka toinen ihminen. Yön ajatukset olivat jotakin yksinkertaista ja lis-koivoista kumpuavaa. Ikäikaista, eläimellistä valppautta. Haluakin, jos sellaiseen oli tilaisuus, mutta yksinelävälle yöt olivat pääasiassa hitaita, pimeitä ja hiljaisia.

Armi oivalsi, että kun hän ajatteli Markkua, kuvitteli hän useimmiten miehen hämää. Mielikuvassa metsuri oli aivan lähellä niin, että Armin silmät menivät melkein kiereen. Kuun kajo tai jokin muu himmeä valonlähde valaisi miehen leukaa, nenää ja paljaita, hikikiiltäviä olkapäitä.

Hartioita alemmaksi Armi ei uskaltanut mielikuvitustaan päästää. Yö veti puoleensa, mutta siihen liittyi myös epävarmuus

ja vaara. Sivuun sysätty liian kuuma peitto ja levottomat jalat ja aikanaan tuleva aamu, johon Armi heräsi hikisenä ja vihaisena ja oli helpottunut, että heräsi sittenkin yksin huoneessa, joka ei enää ollutkaan pimeä eikä ajan tuomille muutoksille lempeä.

Sami kiskaisi kapulalla vielä kerran. Lossi liukui viimeiset metrit ennen kuin sen kokka tömähti Varjakan saaren laituriin.

Kolmikko lähti samoamaan tavaroineen polkua pitkin. Saarta hallitsi vehmas ja villiintynyt kasvusto. Puustona oli havupuita ja takkuinen räseikkö keskenkasvuisia ja vinkkurarunkoisia lehtipuita. Seassa oli matalia pensaita, joiden lehdet muistuttivat viinimarjaa, luultavasti puutarhakarkulaisia. Maisema näytti juuri siltä, miltä ihmisen lähtemistä juhliiva luonto useinkin näytti: se oli rehevää ja vimmaista.

Aina välillä kasvillisuuden seasta pollotti aikoja sitten lahonneiden tai purettujen rakennusten kivijalan pätkiä. Smaragdinvihreä sammal oli verhoillut ne, aivan kuin maahan olisi upotettu valtavia samettisohvia, joista näkyi enää vain kappale selkänöjää.

”Onko sulla minkä verran tietoa tän saaren historiasta?” Johanna kysyi.

”Ihan vaan triviaalia. Tää tuli niin äkkiä, etten ehtiny kauheesti tonkia”, Armi selitti.

Hän kertoi ulkomuistista, että saarella oli toiminut saha, ja jossain vaiheessa siellä oli myös ollut laivavarvi.

”Muistankohan oikein, että rakennukset on olleet kesämökeinä myöhemmin? Tää on mulle vähän vierasta maata, en oo arkeologian puitteissa ikinä käyny täällä, pari kertaa hiihtäny merenjäättä pitkin vastarannalta, Oritkarista, ja syöny eväsleivät saaren rantakivillä, mutta siitäkin on jo sata vuotta.”

Johanna nyökkäili.

”Tää on varmasti ollu melko idyllinen. Ihania punamultataloja. Ja tää on niitä paikkoja, joissa tuntuu aina olevan kesä. Nytkin, vaikka on jo syyskuu”, Johanna sanoi.

”Te kävitte täällä elokuussa tekemässä tutkimuksia? Mittauksia? Vai miksi niitä pitää kutsua?”

Armi odotti, että nyt kun kukaan ei taatusti ollut kuulemassa, jompikumpi myöntäisi, että tämä oli humpuukia, joka oli alkanut vitsistä ja vähän vahingossa kasvanut televisiosarjaksi ja kymmeniksi tuhansiksi someseuraajiksi. Mutta ei, Johanna ja Sami tarpoivat herpaantumatta eteenpäin.

”Joo. Saaren rakennukset on menossa myyntiin, ja meitä kiinnostaa kaikki vanha niin aateltiin, että vois käydä vähän tutkailemassa. Jos nää menee yksityisomistukseen, voi olla hankalampi saaha lupa”, Johanna selosti.

”Myynti taitaa olla jo niin pitkällä, että ihan lähiaikoina lyövät kaupat lukkoon”, Sami sanoi.

”Ai niinkö?” Johanna kysyi.

Sami nyökkäsi ja kertoi kuulleen huhuja, että ostaja oli löytynyt.

”Mitä ne aikoo tälle saarelle tehdä?” Armi kysyi.

Sami kohautti hartioitaan.

”Mitä ne firmat yleensä tekee. Pilaa kaikki hauskat paikat.”

Armi sanoi, että hänen tietääkseen Varjakan saaren rakennukset olivat suojeltuja.

”Saahan niitä suojella. Mutta eiköhän tässäki oo eessä se tuttu kaava: talot jätetään ränsistyyhin niin, että ne on muutaman vuoden päästä purkukuntosia. Jos ei ne vahingossa syty palamaan ennen sitä. Sehän on se perinteinen tapa hankkiutua eroon vanhasta ja saaha tilalle uus rakennuskaava. Varmasti tännekin halutaan moderneja ökytaloja ja huvipursilaitureita. Pöhinää.”

He talsivat kiemuroivaa polkua eteenpäin, kompastelivat juuriin ja liukastelivat paikoissa, joissa tuore, niljakas lehtikate peitti maan.

”Te saitte täältä dataa silloin aiemmin? Mun termit on varmaan väärin tälle teidän... alalle? Siis jonku sortin ylimaallista värinää?”

Johanna nauroi.

”Ihan hyvä termi tuo värinä. Konttorissa havaittiin paranormaalia aktiviteettia. Siellä oli joku. Tai oikeestaan joitaki. Mies ja nainen.”

Armi nyökkäsi. Reetta oli saanut Kummituskomppaniaalta pätjän tallennetta. Aluksi oli kuulunut samanlaista rahinaa ja jonkinlaista mekaanisesti hinkkaavaa ääntä kuin veden alle sukeltaessa. Sitten Armi oli hätkähtänyt matalaa, katkonaista huokaisua, ja sen jälkeen kuin seinän tai superlonpatjan läpi kuuluvaa ääntä: *Apua. Auttakaa.*

Armi hölskäytti kyynärtaipeeseen valuneen poppanakassinsa takaisin olkapäälleen ja vilkaisi komppanialaisia. Mistä sen tiesi, missä ne olivat äänityksiään tehneet. Ängenneet vaatekomeroon ja mörisseet henkareissa roikkuvien paitojen takaa kännykän sanelimeen. Käkättäneet ja keksineet, että kilautetaan museolle. Terwahovissahan on alkanut juuri uudistusprojekti, on pakohuonetta ja vaihdevuosiaan yksin hikoilevan arkeologin elämästä kertova kuriositeettikaappi. Ehkä he olivat käyneet töllistelemässä vitriiniin laskostettua Armin lahkeellista uimapukua ja siimoista roikkuvia tulppaanisipuleita ja saaneet päähänsä tämän jäynän, pähkähullun eksperimentin: pyydetään joku arkeologi mukaan, tulee vähän uudenlaista näkyvyyttä ja lisää seuraajia.

”Mikä teidän tulkinta noille äänille on?”

”Nainen löytyi yläkerran kamarista. Se pyysi apua ja liikku nurkastaan ensin pönttöuunin viereen ja sitte portaikkoon päin,

mutta ei uskaltanu tai halunnu mennä alas. Mies oli kellarissa.”

He sukelsivat metsiköstä aukealle, jossa oli muutama huonokuntoisempi ulkorakennus sekä muita suurempi punaiseksi maalattu konttori. Rakennusten katot hohtivat hämärässä kirkkaan vihreinä, kuin radioaktiivisina: paksu sammalkerros oli asettunut sinnekin.

”Sanoko se kellarimies jotaki?”

Armi katseli ympärilleen ja tunsu kostean ilman hamuilevan sisään takinkauluksesta ja hihansuista. Pihalla kasvavan paksurunkoisen männyn latva oli matala ja laakea, kuin syli. Alimmassa, känkkänässä oksassa repsotti vanha lautakeinu.

Armi tuijotti keinua ja yritti keskittyä: heijasiko se? Liikuttiko jokin näkymätön sitä vai oliko se vain tuuli?

”Se sano ’häivy’, ja sitte se sammutti meidän taskulamput. Se käski meidän häipyä täältä”, Johanna sanoi.

Sami alkoi penkoa takintaskustaan ulko-oven avaimia. Armi hieroi kämmeniään yhteen. Asteita oli hyvinkin kymmenkunta, mutta silti hänestä tuntui, kuin vanhasta rakennuksesta olisi huokunut jäistä ilmaa, jonkinlaista ikiroutaa. Miten autiotalat osasivatkin tehdä sen, heittää ihmisen yhtäkkiä vuosikymmenten taakse, peiton alle, kihelmöivä pelko hiusjuurissa?

”Ette te sitten ajatelleet, että sitä miestä kannattais totella?”

Johanna ravisti päätään.

”Ei ne meitä uhkaa. Ne puhuu jollekin kauas menneisyyteen.”

Sami hölskäytti pari kertaa avainnippua ja alkoi sitten valikoida ja testailla lukkoon sopivaa.

Johanna tarttui Armin hihaan.

”Tää voi kuulostaa pöljältä, mutta me oikeesti toivotaan, että voitais jotenki auttaa niitä. Nehän on semmosessa limbossa, eikä pääse jatkaan matkaa. Joku asia on jäänyt kesken tai heille on tapahtunut jotaki. Itsemurha on aika yleinen syy limboon tai se, että

joku on tehny vääryyttä”, Johanna sanoi. ”Ja siksi nää oot täällä. Että löydettäis näille reppanoille nimet ja mitä heille on sattunu. Ja ehkä pystyttäis auttaan niitä elämässä etteenpäin. Tai kuolemassa.”

Sami työnsi avaimen lukkoon ja väänsi. Kun hän tempaisi rivasta, koko rakennus tuntui liikahtavan sijoiltaan. Talo huokaisi Armin kasvoille viileän, lahopuuntuoksuisen hönkäyksen.

He astuivat kynnyksen yli. Sami meni edeltä ja laski kantamuk-
sensa sisäänkäynnin vieressä olevan suurikokoisen huoneen vaa-
leaksi maalatulle laualattialle. Hän silmäili ympärilleen, otti pari
askelta ja poimi lattialta pikkurillin mittaisen pätjän kasvia, pyö-
ritteli sitä sormissaan. Armi kaivoi kassistaan kameran.

”Onkohan ne jättäny teille jonku lahjan?” hän ehdotti ja
räpsäisi kuvan sinikukkaisesta, nuutuneesta varresta. ”Eikö tuo
oo lemmikki? Niitä oli tuolla pöheikössä, varjopaikoissa vielä
kukassa.”

”Kumma juttu, ei tuota ollu täällä edelliskäynnillä”, Johanna
sanoi.

”Oisko tipahtanu meidän kengistä”, Sami sanoi ja puseresi
kukan muusiksi sormiensa välissä.

”Haamut ei harrasta hortonomiaa?” Armi kysyi ja alkoi kier-
rellä huoneessa, näpsi muutaman kuvan. Hän tarkasteli tyhjää
tulisijaa, ovia, joita oli auottu ja suljettu, ehkä joskus pamautettu
vihaisesti kiinni, ja sitten yhtenä päivänä lukittu viimeisen ker-
ran. Hän kuunteli talon ääniä, mielti, oliko heidän saapumisensa
saanut möröt valpastumaan. Psykologeilla olisi varmasti selitys
sille, miksi ihminen saattoi samaan aikaan uskoa ja olla usko-
matta johonkin, jonka tiesi olevan mahdotonta, hömppää, mutta
joka kuitenkin tuntui suussa raudanmakuisena jännityksenä ja

aistien virittymisenä, lihaksissa herkistymisenä, valmiutena ottaa jalat alle.

”Ei ne meidän tietääksemme kauheesti perusta kukista”, Johanna sanoi.

Johanna ja Sami alkoivat availla mustien setseleittensä veto-
ketjuja ja lukkoja. Niiden sisukset oli kauttaaltaan topattu har-
maalla superlonilla, johon koverreituissa kuopanteissa oli vem-
peleitä. Ne muistuttivat volttimittareita tai käsiskannereita. Yksi
kojeista näytti langattomalta hiustenkuivaajalta. Armi katsoi
vehjettä ja rentoutui: teatteria kaikki.

”Mennäänkö moikkaan tyypejä?” Sami kysyi, otti hiusten-
kuivaajan ja lähti kapuamaan portaita.

Yläkerrassa oli muutaman asteen lämpimämpi kuin alakerrassa.
Johannan pitelemässä pitkulaisessa, television kaukosäädintä
muistuttavassa laitteessa paloi vihreä valopilkku. Hän selitti
Armille, että se tarkoitti sitä, että laite oli päällä.

”Jos tilassa on aktiviteettia, valo muuttuu oranssiksi, ja tosi
voimakkaassa vaikutuspiirissä punaseksi, ja silloin myös palkkien
määrä lisääntyy.”

Armi katsoi Johannan pitelemää vempeltä. Se ei tuntunut
reagoivan puhevolyyymiin eikä uloshengitykseen. Valo oli pysy-
nyt rappusten pimeimmässäkin kohdassa vihreänä, eli myöskään
valaistuksen vaihtelu ei vaikuttanut siihen. Armi olisi halunnut
ottaa pilipalikapineen käteensä, ravistella sitä, pätkäyttää käm-
mentä vasten ja katsoa, mittasiko se kosketuksen voimaa vai missä
sen juju piili. Hän ei kuitenkaan kehdannut halveerata Kummitus-
kompanian tutkimusmenetelmiä. Hän oli tehtävän kaistapäisyy-
destä huolimatta paikalla viranomaisena, museon arkeologina.

Armi raapusti tekstiä muistikirjaansa ja kysyi, mikä oli mittarin
maksimaalinen tilanne ja mitä sellainen käytännössä tarkoittaisi.

”Jos punanen kirkuu aivan punasena ja palkit nousee ihan tappiin, ollaan paikassa, jossa on todella väkevää paranormaaliala toimintaa. Yhessä myllyssä meillä oli semmonen. Siellä mies oli jauhanu kivien välissä vaimonsa ja lapsensa joskus 1800-luvulla. Me ei saatu rekisteröityä mitään ääniä, mutta siellä oli todella sakea tunnelma.”

”Entäs tuo”, Armi aloitti ja nyökkäsi Samin hiustenkuivaajaa kohti, ”puhaltaako tuo ilmaa?”

”Tuo on meidän tulkki”, Johanna sanoi. ”Se transformoi paranormaaliala puhetta.”

Armi alkoi nauraa.

”Oikeesti?”

Johanna nosti sormen huulilleen ja suhisi. Komppanialaiset alkoivat liikkua hitaasti ja äänettömästi yläkerran pohjoisenpuoleisessa huoneessa, josta he olivat kuukautta aiemmin paikallistaneet apua tarvitsevan naisen. Armi kohdisti mielenkiintonsa vaaleankukertaviin seinäpapereihin, kylmäkylkiseen pönttöuuniin ja viehättävään, neliruutuiseen ikkunaan. Sen yläpuolella oli verhotanko, josta vieläkin roikkui harsomaisia kangasrepaleita. Joku oli verhot sinne ripustanut, joutunut ehkä hakemaan jakkaran avuksi, ravistellut viimeisen nipsun jälkeen puutuneita käsivarsiaan ja astunut kauemmaksi katsomaan aikaansaannosta. Ja mitä sen jälkeen? Oliko tuo joku sittenkin pudonnut jakkaralta ja lyönyt päänsä ja jäänyt huoneeseen kummittelemaan?

Älytön ajatus.

Armi painoi kämmenensä pönttöuunin kylkeen. Kaikessa oli ihmisen ja jo menneen olemisen jälki. Elämisen, ei kuoleman. Kerran täällä oli ollut ääniä ja ajatuksia ja niitä seuraavia toimintoja. Pesässä oli räiskynyt tuli, ja ehkä joku oli seissyt tässä, missä hän nyt seisoi, mennyt nukkumaan ja herännyt aamulla hyvin levänneenä ja elossa, venytellyt, kiskaissut peiton sivuun, laskenut pal-